YASAMAN ARYANI
ÍRAN

ÞITT NAFN BJARGAR LÍFI

FANGELSUÐ FYRIR KLÆÐABURÐ SINN

LÆRUM UM MANNRÉTTINDI OKKAR

VERKEFNI

INNGANGUR AÐ MANNRÉTTINDUM

UM AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International er alþjóðleg hreyfing yfir sjö milljóna einstaklinga sem telja að allt óréttlæti komi þeim við. Við berjumst fyrir heimi þar sem allar manneskjur fá að njóta mannréttinda sinna.

Við rannsökum atburði og segjum frá því sem gerist, hvar og hvenær sem mannréttindabrot eiga sér stað. Við beitum yfirvöld, áhrifamikla aðila og fyrirtæki þrýstingi og reynum að tryggja að þessir aðilar standi við gefin fyrirheit og virði alþjóðalög. Með því að miðla áhrifamiklum reynslusögum fólksins sem við vinnum með virkjum við milljónir stuðningsfólks okkar um heim allan til að berjast fyrir breytingum og koma aðgerðasinnum í framlínunni til hjálpar. Við styðjum fólk til að leita réttar síns með fræðslu og þjálfun.

Með starfi okkar verndum við fólk og valdeflum það til að berjast fyrir ýmsum málefnum, þar á meðal afnámi dauðarefsingar, fyrir kyn- og frjósemisréttindum og gegn mismunun og réttindum flóttafólks og farandfólks. Við berjumst fyrir því að aðilar sem beita pyndingum verði dregnir fyrir dóm. Við beitum okkur fyrir því að fá lögum sem stuðla að kúgun breytt og við berjumst fyrir frelsi fólks sem hefur verið fangelsað fyrir það eitt að tjá skoðun sína. Við tökum málstað allra sem búa við skert frelsi eða mannvirðingu óháð uppruna.

Aðgerðasinnar Amnesty International mótmæla fyrir utan tyrkneska sendiráðið í París í júlí 2017.
© www.christophemeireis.com

Þitt nafn bjargar lífi: Bréfaskrif í Alsír.

ÞITT NAFN BJARGAR LÍFI

Herferð Amnesty International **Þitt nafn bjargar lífi** er haldin árlega á eða í kringum alþjóðlega mannréttindadaginn, hinn 10. desember. Þann dag var Mannréttindayfirlýsing Sameinuðu þjóðanna samþykkt, árið 1948, fljótlega eftir stofnun Sameinuðu þjóðanna. Herferðin hefur það að markmiði að koma á raunverulegum breytingum í lífi fólks og samfélögum sem hafa þjáðst eða eiga á hættu að verða fyrir mannréttindabrotum. Meðal þeirra fjölmörgu aðgerða sem gripið er til í herferðinni er að koma á framfæri einstaklingsmálum til þeirra sem hafa ákvörðunarvald og geta haft áhrif á breytingar, vekja athygli á málunum með skipulagningu mótmæla og aðgerða og ná alþjóðlegri athygli í gegnum fjölmiðla og á netinu.

Einn stærsti hluti herferðarinnar felur í sér bréfaskriftir milljóna einstaklinga úti um allan heim og þökk sé slíkum aðgerðum víða um heim dynja bréf á opinberu embættisfólki. Þolendur pyndinga, samviskufangar, fólk sem bíður dauðarefsingar og aðrir þolendur mannréttindabrota fá stuðningskveðjur frá þúsundum fólks í fjarlægum heimshornum. Þolendurnir og fjölskyldur þeirra vita að vakin er opinber athygli á málum þeirra og að þeir eru ekki gleymdir.

Árangur sambærilegra herferða fyrri ára hefur verið sláandi. Einstaklingar sem hafa orðið fyrir mannréttindabrotunum segja frá breytingunni sem þessi bréf höfðu í för með sér. Þeir lýsa yfir þakklæti til þeirra sem hafa skrifað og greina frá styrknum sem þeir finna frá öllum þeim sem láta mál þeirra sig varða.

Oft er hægt að sjá verulegar breytingar á framkomu embættisfólks gagnvart þolendum mannréttindabrota í kjölfar herferðarinnar; ákærur eru felldar niður, meðferð mildast og lög eða reglugerðir sem taka á vandamálinu eru kynnt til sögunnar.

INNGANGUR AÐ MANNRÉTTINDUM

GÓÐAR FRÉTTIR FRÁ 2018

HANDTÖKUR Í BRASILÍU

Í mars 2019 voru tveir fyrrverandi lögreglumenn handteknir fyrir morðið á Marielle Franco, stjórnmálakonu og málsvara þeirra allra fátækustu í Brasilíu. Handtökurnar marka lítið skref í átt að réttlæti. Samanlagt skrifaði fólk um heim allan meira en 500 þúsund bréf til yfirvalda í Brasilíu þar sem krafist var réttlætis fyrir Marielle.

„Að vita af þessum mikla alþjóðlega hlýhug hjálpar mér að fara fram úr rúminu á morgnana.“

Monica Benicio, sambýliskona Marielle

© Elisângela Leite

SIGUR FYRIR FATLAÐ FÓLK Í KIRGISTAN

Gulzar Duishenova hefur lengi barist fyrir réttindum fólks með fötlun í heimalandi sínu. Í mars 2019 fékk hún umbun erfiðis síns þegar Kirgistan undirritaði loks samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks. Skrifuð voru næstum 250 þúsund bréf til stuðnings Gulzar.

„Ég er þakklát fyrir þann stuðning og samstöðu sem ég hef notið af hálfu aðgerðasinna Amnesty International, sem stendur ekki á sama um réttindi okkar hér í Kirgistan þrátt fyrir að vera annars staðar frá.“

© Svetlana Zelenskaya/Amnesty International

BRÝN LÆKNISAÐSTOÐ VEITT Í ÍRAN

Atena Daemi, sem var fangelsuð fyrir að dreifa bæklingum þar sem dauðarefsing var harðlega gagnrýnd, hefur þurft að þola líkamlegt ofbeldi á meðan hún hefur setið í fangelsi. Hún þurfti nauðsynlega á sértækri læknisþjónustu að halda og þökk sé yfir 700 þúsund undirskriftum einstaklinga um heim allan hefur henni nú verið veitt sú meðferð sem hún þurfti á að halda.

„Ég er svo óendanlega þakklát öllu því fólki, hvaðanæva úr heiminum, sem hefur sýnt mér samkennd og góðvild og virkilega lagt sig fram um að styðja mig.“

© Private

INNGANGUR AÐ MANNRÉTTINDUM

UM MANNRÉTTINDI

Mannréttindi eru grundvallarréttindi og réttarvernd sem hvert og eitt okkar á tilkall til. Þau byggjast á meginreglum um mannlega reisn, jafnrétti og gagnkvæma virðingu óháð aldri, þjóðerni, kyni, kynþætti, lífsskoðunum og persónulegri afstöðu.

Sem manneskja átt þú rétt á að komið sé fram við þig á sanngjarnan hátt og þér ber einnig að koma fram við aðra af sanngirni. Þú átt einnig rétt á ákvarðanatöku um eigið líf. Þessi grundvallarmannréttindi eru algild – þau eru réttur okkar allra, allra sem heiminn byggja. Þau eru óafsalanleg – enginn getur tekið þau frá okkur. Þau eru líka óskiptanleg og tengjast innbyrðis – allir þættir hafa jafnmikið vægi og eru tengdir hver öðrum.

Í kjölfar þeirra grimmdarverka sem framin voru í seinni heimsstyrjöldinni urðu til alþjóðleg lög um mannréttindi, á grundvelli Mannréttindayfirlýsingar Sameinuðu þjóðanna. Þau hafa myndað trausta undirstöðu fyrir landsbundin og svæðisbundin lög og er ætlað að bæta líf fólks um heim allan. Yfirvöldum á hverjum stað ber að líta á mannréttindi sem gildandi lög. Þau leggja yfirvöldum og ríkisstarfsfólki þær skyldur á herðar að virða og verja rétt þeirra sem undir lögsagnarumdæmi þeirra heyra, sem og á öðrum svæðum.

Mannréttindi eru ekki munaður sem fólk fær aðeins að njóta þegar aðstæður leyfa.

ÉCRIRE POUR LES DROITS
ÉCRIRE POUR LES DROITS
ÉCRIRE POUR LES DROITS

ÞITT NAFN BJARGAR LÍFI

INNGANGUR AÐ MANNRÉTTINDUM

MANNRÉTTINDAYFIRLÝSING SAMEINUÐU ÞJÓÐANNA

BORGARARÉTTINDI OG FRELSI Réttur til lífs, frelsi frá pyndingum og þrældómi, réttur á að sæta ekki mismunun.	1. grein	Allir eru fæddir frjálsir og jafnir
	2. grein	Bann við mismunun
	3. grein	Réttur til lífs, frelsis og mannhelgi einstaklinga
	4. grein	Frelsi frá þrældómi
	5. grein	Frelsi frá pyndingum
LAGALEGUR RÉTTUR Réttur til að teljast saklaus uns sekt er sönnuð; réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi, réttur til að njóta frelsis frá geðþóttahandtökum eða farbanni.	6. grein	Allir skulu njóta verndar með lögum
	7. grein	Allir skulu vera jafnir fyrir lögum
	8. grein	Lagaleg úrræði þegar mannréttindi eru brotin
	9. grein	Bann við ólögmætu farbanni, fangelsun eða brottvísun
	10. grein	Réttur til réttlátrar málsmeðferðar fyrir dómi
	11. grein	Saklaus uns sekt er sönnuð
	14. grein	Réttur til að fara til annars lands og leita verndar
FÉLAGSLEG RÉTTINDI Réttur til menntunar, til að stofna fjölskyldu og annast hana, til tómstundar, réttur á heilsugæslu.	12. grein	Réttur til einkalífs, heimilis og fjölskyldulífs
	13. grein	Frelsi til að búa og ferðast hindrunarlaust innan landamæra ríkja
	16. grein	Réttur til að ganga í hjónaband og stofna fjölskyldu
	24. grein	Réttur til að njóta hvíldar og afþreyingar
	26. grein	Réttur til menntunar, þar með talinn réttur til gjaldfrjálsrar grunnmenntunar
EFNAHAGSLEG RÉTTINDI Eignarréttur, réttur til að vinna, til húsnæðis, til lífeyris, til fullnægjandi lífskjara.	15. grein	Réttur til ríkisfangs
	17. grein	Réttur til að eiga eignir
	22. grein	Réttur á félagslegu öryggi
	23. grein	Réttur til að vinna fyrir sanngjörnum launum og ganga í stéttarfélag
	25. grein	Réttur til lífskjara sem tryggja heilsu og velferð
STJÓRNMÁLALEG RÉTTINDI Réttur til að taka þátt í stjórn lands síns, greiða atkvæði, koma saman með friðsömum hætti, frelsi til tjáningar, lífsskoðunar og trúarskoðunar.	18. grein	Réttur til lífsskoðunar (þar með talin trúarskoðun)
	19. grein	Tjáningarfrelsi og réttur til að miðla upplýsingum
	20. grein	Frelsi til að ganga í félagasamtök og halda fundi með friðsömum hætti
	21. grein	Réttur til að taka þátt í stjórn lands síns
MENNINGARLEG RÉTTINDI, RÉTTINDI TIL SAMSTÖÐU Réttur til þess að taka þátt í menningarlífi samfélagsins.	27. grein	Réttur til þess að taka frjálsan þátt í menningarlífi samfélagsins
	28. grein	Réttur til alþjóðaskipulags þar sem öll ofangreind réttindi eru framkvæmd
	29. grein	Skylda til að virða réttindi annarra
	30. grein	Ekki má svipta neinn neinum þessara réttinda!

VERKEFNI

FANGELSUÐ FYRIR KLÆÐABURÐ SINN

LYKILHUGTÖK

- Tjáningarfrelsi
- Réttur til mótmæla
- Frelsi frá mismunun
- Konur og ungir mannréttindasinnar
- Mismunun á grundvelli kyns – þvingun til að bera höfuðslæðu sem hylur hár og háls (e. hijab)

UM ÞETTA VERKEFNI

Þátttakendur læra um réttinn til frelsis, tjáningarfrelsið, þá sérstaklega rétt kvenna til að klæðast því sem þeim þóknast. Þátttakendur kynnast því hvernig strangar reglur um klæðaburð í Íran beinast að konum og endurspegla oft og ýta undir kynjamisrétti og brjóta á réttindum kvenna.

MARKMIÐ

- Þátttakendur ræði tjáningarfrelsi kvenna, þar á meðal frelsi þeirra til að velja hverju þær klæðast.
- Þátttakendur öðlist skilning á því hvernig kynjamisrétti og staðalímyndir takmarka rétt kvenna.
- Þátttakendur öðlist skilning á því hvernig baráttufólk fyrir mannréttindum stendur frammi fyrir aukinni hættu á ofsóknum.
- Þátttakendur kynni sér Þitt nafn bjargar lífi-herferð Amnesty International og verði í stakk búnir til að grípa til aðgerða til stuðnings Yasaman Aryani.

UNDIRBÚNINGUR

- Túss- eða trélitir og blöð
- Einfölduð útgáfa af Mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna (sjá bls. 5)
- Eintök af spjöldum með greinum mannréttindayfirlýsingarinnar og atburðum úr lífi Yasaman fyrir hópana

LENGD:
60 MÍNÚTUR

ALDUR: 12+

INNGANGUR: TJÁÐU ÞIG!

15 MÍNÚTUR

1. **Dreifið litum og blöðum til þátttakenda og biðjið þá að teikna nokkrar flíkur/muni sem lýsa klæðaburði þeirra eða því hvernig þeir vildu helst klæðast til að tjá sig og sína persónu.**

2. **Þátttakendur velja næst félaga og deila teikningum sínum. Biðjið þá að ræða eftirfarandi spurningar:**

   - Hvaða muni eða flíkur teiknaðir þú á blaðið?
   - Af hverju eru þessir tilteknu munir/flíkur þér mikilvægir? Hvernig láta þeir þér líða?
   - Hverjir þessara muna (eða aðrir) eru þér mikilvægastir?

3. **Næst safnar allur hópurinn saman nokkrum dæmum flíkum/munum sem eru þeim mikilvægir eða í uppáhaldi. Á flettitöflu eða tússtöflu eru svo settir upp tveir dálkar, annars vegar yfir muni sem eru oft taldir dæmigerðir fyrir stráka og hins vegar muni sem oft eru taldir dæmigerðir fyrir stelpur. Biðjið þátttakendur að flokka listann sinn yfir flíkur/muni á sama hátt og velta fyrir sér af hverju þeir flokka hlutina á þennan veg.**

ÝMIS BLÆBRIGÐI KÚGUNAR

15 MÍNÚTUR

4. Þátttakendur eru beðnir að fara yfir dálkana tvo á töflunni. Næst finna allir sér nýjan félaga og saman ræða þátttakendur tveir og tveir eftirfarandi spurningar:

- Er mikill munur á dálkunum tveimur? Ræðið frekar.
- Hversu mikið hefur annað fólk um það að segja hvernig þú klæðir þig? Af hverju heldurðu að það sé?
- Hversu miklar kröfur telurðu að samfélagið geri til stráka og stelpna um að þau klæði sig á ákveðinn máta?
- Eru einhverjir staðir þar sem fólk þarf ekki að klæða sig samkvæmt staðalímyndum um kyntjáningu? Hvernig væri lífið ef þú gætir klætt þig nákvæmlega eins og þér hentaði, þyrftir ekki að fylgja fyrirfram ákveðnum hugmyndum um klæðaburð? Eru einhverjir staðir eða aðstæður þar sem það væri hægt?
- Ef þú skoðar núna þína uppáhalds og mikilvægustu flíkur/muni, hvernig myndi þér líða ef þær væru bannaðar eða þú gætir átt á hættu að vera fangelsuð/aður/að fyrir að nota þær/þá? Hvað myndirðu gera?

5. Allur hópurinn ræðir nú spurningarnar og svörin. Því næst veltir allur hópurinn eftirfarandi spurningu fyrir sér:

- Er einhver munur á því hvaða kröfur samfélagið gerir til fólks varðandi klæðaburð á grundvelli viðhorfa til venja, sögu, trúar og/eða menningar? Af hverju eða af hverju ekki?

MÁ ÉG KYNNA … YASAMAN

20 MÍNÚTUR

6. Kynnið þátttakendum sögu Yasaman. Yasaman Aryani er ung írönsk kona sem berst fyrir frelsinu til að ráða hverju hún klæðist. Mál Yasaman er eitt þeirra tíu mála sem sjónum er beint að í herferðinni í ár. Lesið sögu hennar fyrir þátttakendur eða dreifið eintökum af sögunni til allra. Ræðið fyrstu viðbrögð þátttakenda við sögu Yasaman. Hvetjið þá til að hugsa um sögu hennar í samhengi við fyrri umræður um klæðaburð.

7. Myndið litla hópa og dreifið eintökum af spjöldum með greinum mannréttindayfirlýsingarinnar og atburðum úr lífi Yasaman til hvers hóps. Útskýrið að hver hópur eigi að para atvik sem Yasaman upplifði saman við samsvarandi réttindi úr Mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna sem brotin hafa verið. Þegar allir hópar hafa parað greinar og atvik saman fer allur hópurinn saman yfir niðurstöðuna.

Grein 1 Allir eru fæddir frjálsir og jafnir	Yasaman er neydd til að bera höfuðslæðu (e. hijab) gegn vilja sínum. Samkvæmt landslögum í Íran er refsivert fyrir konu að vera á almannafæri án höfuðslæðu sem hylur hár.	**Grein 2 Bann við mismunun**	Yasaman neyðist til að bera höfuðslæðu þar sem hún er kona. Lög er snúa að höfuðslæðum gilda ekki um karlmenn.	**Grein 3 Réttur til lífs, frelsis og mannhelgi einstaklinga**	Yasaman var haldið í einangrun svo dögum skipti og hún hafði hvorki aðgang að lögfræðingi né fjölskyldu.
Grein 5 Frelsi frá pyndingum	Yasaman og aðrar íranskar konur verða reglulega fyrir aðkasti, bæði munnlega og líkamlega, frá siðgæðislögreglu og her landsins sem framfylgja lögum er skylda konur til að bera höfuðslæðu. Fjöldi kvenna hefur sagt þetta hafa veruleg neikvæð áhrif á reisn sína.	**Grein 9 Bann við ólögmætri handtöku og fangelsun**	Yasaman hefur verið dæmd í 16 ára fangelsi á grundvelli óljósra og mjög almennt orðaðra ákæra er snúa að þjóðaröryggi landsins.	**Grein 10 Réttur til réttlátrar máls-meðferðar fyrir dómi**	Yasaman var hótað og þrýst á hana að „játa“, falla frá andstöðu sinni við löggjöf um höfuðslæðu og sýna „iðrun“ fyrir að hafa leyft „stjórnarandstæðingum búsettum erlendis“ að „æsa sig upp“.

Grein 18 Réttur til lífsskoðunar (þar með talin trúarskoðun)	Yasaman vefengir og berst gegn innleiðingu og framkvæmd laga byggðra á strangri trúartúlkun sem ákveða hvernig hún og aðrar konur eigi að klæða sig.	**Grein 19 Tjáningar-frelsi og réttur til að miðla upplýsingum**	Yasaman var handtekin vegna þess að hún talar opinskátt um málefni sem hún trúir á og hún mótmælir aðstæðum kvenna í heimalandi sínu.	**Grein 20 Frelsi til að ganga í félagasamtök og halda fundi með friðsamlegum hætti**	Yasaman fundaði ásamt öðrum á almannafæri þar sem hópurinn mótmælti friðsamlega. Vegna þessa var hún handtekin.

GRIPIÐ TIL AÐGERÐA

5 MÍNÚTUR

Ítrekið við þátttakendur að mál Yasaman fjalli um rétt íranska kvenna til að njóta frelsis í klæðaburði. Það er mikilvægt að taka fram að íranskar konur sem velja að ganga með höfuðslæðu sem hylur hár (e. hijab) hafa tekið þátt í herferðinni gegn löggjöf um höfuðslæðu í Íran. Hin friðsamlega kvennahreyfing í Íran er ekki í herferð gegn því að konur gangi með höfuðslæðu heldur að konur og stúlkur séu skyldaðar til að bera höfuðslæðu gegn vilja sínum og þannig sé brotið á mannréttindum þeirra. Notið upplýsingarnar um forsögu málsins til að útskýra betur löggjöf um höfuðslæðu í Íran og víðar.

8. **Notið upplýsingarnar á bls. 2 til að segja þátttakendum meira um herferðina Þitt nafn bjargar lífi. Segið þeim frá því að Amnesty International biðlar til fólks um heim allan að skrifa bréf til stuðnings Yasaman.**

9. **Gefið þátttakendum tækifæri til að fylgja verkefninu eftir og skipuleggja hvernig þeir vilja grípa til aðgerða til stuðnings Yasaman. Hér að neðan má finna leiðbeiningar fyrir bréfaskrif.**

LEIÐBEININGAR UM BRÉFASKRIF

SKRIFAÐU BRÉF TIL BJARGAR LÍFI

1. **Hvetjið þátttakendur til að skrifa stjórnvöldum í Íran og biðja þau að sleppa Yasaman úr haldi strax og skilyrðislaust.**

Hvetjið þátttakendur til að skrifa til viðeigandi stjórnsýslu og senda bréfið til:

Head of the Judiciary Ebrahim Raisi
c/o Permanent Mission of Iran to the UN
Chemin du Petit-Saconnex 28
1209 Geneva, Switzerland

Þátttakendur geta nýtt tillögu að bréfi sem finna má á næstu síðu en einnig er hægt að fara í gegnum neðangreindar leiðbeiningar ef þátttakendur vilja skrifa bréf á persónulegri nótum.

2. **Segðu dómsforseta Írans eitthvað sem gerir bréfið persónulegt:**

- Segðu aðeins frá sjálfri/um/u þér.
- Segðu honum hvað þér bregður mest við að heyra varðandi mál Yasaman.

Krefstu þess að dómsforsetinn gangi úr skugga um að íröns stjórnvöld:

- leysi Yasaman Aryani og móður hennar Monireh Arabshahi úr fangelsi án tafar og skilyrðislaust þar sem þær eru báðar samviskufangar, eingöngu fangelsaðar vegna vinnu sinnar í þágu mannréttinda, sem og að sakfelling þeirra og refsing verði ógiltar.
- leysi úr haldi, án tafar og skilyrðislaust, allar aðrar konur og mannréttindasinna sem í haldi eru vegna friðsamlegra mótmæla gegn löggjöf Írans um höfuðslæðu.
- hætti að refsivæða störf baráttufólks fyrir kvenréttindum og tryggi jafnframt að þeim sé gert kleift að inna af hendi sína mikilvægu vinnu í þágu mannréttinda, þar á meðal herferðina gegn löggjöf landsins um höfuðslæðu.
- afnemi lög um höfuðslæðu.

BAKGRUNNSUPPLÝSINGAR

LÖGGJÖF UM HÖFUÐSLÆÐU Í ÍRAN OG ALÞJÓÐLEG MANNRÉTTINDALÖG

Tjáningarfrelsið og rétturinn til lífsskoðunar (þar með talin trúarskoðun) eru okkar allra. Meginreglan er sú að fólk hafi frelsi til að velja hverju það vill klæðast og hverju það vill ekki klæðast.

Iðulega eiga reglur um klæðaburð rætur að rekja til hugmynda um staðalímyndir kyns og kynhlutverka og endurspegla viðhorf sem byggjast á mismunun og vilja til að stjórna kynferði kvenna, hlutgera þær og neita þeim um sjálfræði sitt.

Öllum ríkjum ber skylda til að virða, vernda og tryggja rétt allra einstaklinga til sjálfræðis og að tjá lífsskoðanir sínar, sannfæringu og sjálfsvitund. Ríki eiga að veita hverri manneskju þetta frelsi án mismununar eða þvingunar. Þetta þýðir að ríki skulu ekki þröngva kröfu um ákveðinn klæðaburð upp á konur en einnig ber ríkjum skylda til að vernda konur gegn því að vera þvingaðar til að klæða sig á ákveðinn hátt af fjölskyldu, samfélaginu, trúarhópum eða trúarleiðtogum eða öðrum. Þetta gildir hvort heldur sem konur eru neyddar til að bera höfuðslæðu eða er bannað samkvæmt lögum að bera höfuðslæðu.

Írönsk nauðungarlöggjöf um höfuðslæðu er skýrt brot á mannréttindum kvenna og stúlkna. Það að þvinga konur og stúlkur til að hylja hár sitt, hvað þá með beitingu ofbeldis eða niðurlægingar, geðþóttahandtökum og varðhaldi, er brot gegn reisn þeirra. Samkvæmt alþjóðalögum er slík meðferð eða refsing grimmdarleg, ómannúðleg og niðurlægjandi. Valdi hún miklum sársauka eða þjáningu, andlega eða líkamlega, jafngildir slík meðferð pyndingum.

Írönsk kona tekur þátt í friðsamlegum mótmælum í borginni Karaj í Alborz-héraði. Hún hefur bundið höfuðslæðu sína á prik og veifar sem merki um mótmæli gegn löggjöf landsins um höfuðslæðu.
© White Wednesdays Campaign

TILLAGA AÐ BRÉF TIL STJÓRNVALDA Í ÍRAN

Head of the Judiciary, Ebrahim Raisi
C/o Permanent Mission of Iran to the UN
Chemin du Petit-Saconnex 28
1209 Geneva, Switzerland

Dear Mr Raisi,

Yasaman Aryani and her mother, Monireh Arabshahi, were sentenced to a shocking 16 years in prison for campaigning against discriminatory forced veiling laws. They were arrested in April 2019 in relation to a video that showed them without headscarves on a women-only train handing out flowers on International Women's Day. This brave act, where Yasaman spoke of her hope for a future when all women in Iran would have the freedom to choose what to wear, was shared in a video that went viral on social media.

I urge you to release Yasaman Aryani and her mother Monireh Arabshahi, immediately and unconditionally as they are prisoners of conscience, jailed solely for their human rights work. Until they are released, please ensure they have regular contact with a lawyer of their choosing. I also urge you to stop criminalizing the work of women's rights defenders and abolish forced veiling laws.

Yours sincerely,

BAKGRUNNSUPPLÝSINGAR

LÖGGJÖF UM HÖFUÐSLÆÐU Í ÍRAN

Samkvæmt írönskum lögum neyðast konur og stúlkur til að hylja hár sitt með höfuðslæðu hvort sem þær velja svo eður ei. Stjórnvöld koma fram við þær konur sem bera ekki höfuðslæðu eins og glæpamenn. Þær geta átt á hættu handtöku, lögsókn og fangelsisdóm, refsingu með svipu eða sekt, allt vegna þess að þær nýta sér réttinn til að klæðast því sem þær vilja.

Allar konur í landinu, 40 milljónir talsins, eru undir eftirliti siðferðislögreglunnar í Íran. Útsendarar hennar keyra um göturnar og hafa vald til að stöðva konur, grandskoða klæðnað þeirra til að meta hversu mikið hár sé sýnilegt, buxnasídd, kápusídd og hversu mikinn andlitsfarða þær séu með.

Fjöldi dæma er um að siðgæðislögreglumenn slái konur utan undir, berji þær með kylfum og hendi þeim inn í lögreglubíla vegna klæðaburðar þeirra. Lögin gera sjálfskipuðum lögvörðum úr röðum almennra borgara kleift að ofsækja og ráðast á konur á almannafæri án refsingar. Á hverjum degi geta konur átt von á því að ókunnugir einstaklingar berji þær og beiti piparúða, kalli þær hórur og skipi þeim að laga höfuðslæðuna.

Stilla af Yasaman Aryani og Söbu Kordafshari (til hægri) úr myndbandi þeirra stallna Hvítur miðvikudagur (e. White Wednesday).
© White Wednesdays Campaign

Á síðustu árum hefur hreyfing sem berst gegn lögum um höfuðslæðu komið upp á yfirborðið í Íran og eflst þar sem konur og stúlkur sýna andstöðu sína á kjarkmikinn hátt með gjörningum. Þær standa á almannafæri og veifa þögular höfuðslæðunni sinni og deila myndböndum af sjálfum sér þar sem þær ganga eftir götum og sýna hár sitt.

Karlmenn taka líka þátt í hreyfingunni og það sama á við um konur sem velja að bera höfuðslæðu því hreyfingin styður við val kvenna um klæðaburð; rétt konunnar til að velja hverju hún klæðist án ótta við ofsóknir, ofbeldi, hótanir og fangelsun.

Írönsk stjórnvöld hafa handtekið tugi baráttufólks fyrir kvenréttindum, þar á meðal að minnsta kosti fjóra karlmenn, til að bregðast við styrk og mætti þessarar hreyfingar. Sum þeirra handteknu hafa verið pynduð og dæmd í fangelsi eða til refsingar með svipu eftir frámunalega ósanngjörn réttarhöld. Í opinberri yfirlýsingu hinn 23. febrúar 2018 varaði lögreglan mótmælendur við því að framvegis yrðu þeir ákærðir fyrir „að hvetja til og ýta undir siðspillingu og vændi“ en refsing við slíkum glæpum varðar allt að tíu ára fangelsisdómi. Yasaman Aryani og móðir hennar, Monireh Arabshahi, hafa báðar verið sakfelldar fyrir slíkt brot.

Að refsa konum og stúlkum sem neita að ganga með höfuðslæðu er mismunun af verstu gerð. Nauðungarlögin um höfuðslæðu brjóta á fjölda réttinda, þar á meðal rétti til jafnræðis, friðhelgi einstaklings, tjáningarfrelsi og rétti til lífsskoðunar. Þessi lög niðurlægja konur og stúlkur og svipta þær bæði reisn og sjálfsvirði.

ÞITT NAFN BJARGAR LÍFI

YASAMAN ARYANI
ÍRAN

Hvítum blómum dreift af hlýhug, höfuðslæða fjarlægð á látlausan hátt: einfalt látbragð sem Yasaman Aryani þorði að sýna í almenningslest í Íran. Þetta var á alþjóðlegum degi kvenna árið 2019 og Yasaman, leikkona sem elskar fjallaklifur, stóð uppi í hárinu á lögum um höfuðslæður af hugrekki með ögrandi gjörningi.

Með hárið óhulið gengu Yasaman og móðir hennar hugrakkar um lestarvagn einungis ætlaðan konum og dreifðu hvítum blómum til farþega. Yasaman talaði um framtíðarvonir sínar þegar allar konur hefðu frelsi til að velja hverju þær klæddust og þær gætu allar gengið saman; „ég án höfuðslæðu og þú með höfuðslæðu“. Þessi atburður náðist á myndband og fór á flug á netinu í mars 2019.

Hinn 10. apríl 2019 var Yasaman handtekin og henni haldið í einangrun svo dögum skipti á meðan hún var yfirheyrð. Henni var sagt að „játa“ að erlend öfl stæðu að baki aðgerðastarfi hennar og „iðrast“ gjörða sinna; ef ekki yrðu vinir hennar og fjölskylda einnig handtekin. Hinn 30. júlí 2019 fékk hún að vita að hún væri dæmd í 16 ára fangelsi. Hún þarf að afplána að minnsta kosti tíu ár.

Hin grimmilega refsing Yasaman er þáttur í víðfeðmri aðför gegn konum sem berjast gegn lögum um höfuðslæðu í Íran. Frá árinu 2018 hafa tugir kvenna, þar á meðal móðir Yasaman, Monireh Arabshah, verið handteknir. Það má ekki viðgangast að írönsk stjórnvöld ræni Yasaman bestu árum lífs hennar fyrir það eitt að telja að konur eigi að hafa frelsi til að velja hverju þær klæðast.

Segðu Íran að leysa Yasaman úr haldi án tafar.

Amnesty International er alþjóðleg hreyfing yfir sjö milljóna einstaklinga sem telja að allt óréttlæti komi þeim við. Við berjumst fyrir heimi þar sem allar manneskjur fá að njóta mannréttinda sinna.

Okkar hugsjón er að hver einstaklingur fái notið þeirra réttinda sem kveður á um í Mannréttindayfirlýsingu Sameinuðu þjóðanna og öðrum alþjóðastöðlum um mannréttindi.

Við erum frjáls og óháð öllum stjórnvöldum, hvers konar pólitískri hugmyndafræði, fjárhagslegum hagsmunum og hvaða trúarbrögðum sem er. Samtökin eru að mestu fjármögnuð í gegnum félagsaðild og með framlögum frá almenningi.

AMNESTY INTERNATIONAL
ÍSLANDSDEILD AMNESTY INTERNATIONAL
WWW.AMNESTY.IS

Netfang: amnesty@amnesty.is
Sími: 511 7900

Þingholtsstræti 27
101 Reykjavík
Ísland

Kennsluefni þetta er unnið af mannréttindafræðsluteymi alþjóðaskrifstofu Amnesty International, þýtt og aðlagað af Íslandsdeild Amnesty International í september 2019.
Allar myndir eru eign © Amnesty International nema annað sé tekið fram.
Myndir: Forsíða: © úr einkasafni (aðalmynd). © Getty/Smartshots International

AMNESTY INTERNATIONAL